

Motuya mpe Kobulisama ya Bomoyi ya Moto

“Boye Nzambe a kelaki moto na elilingi na ye moko, na elilingi na Nzambe ye akelaki ye; mobali mpe mwasi ye akelaki bango.”

Ebandeli 1:27

Bayekoli Bakozala na Makoki ya:

1. Koyekola oyo Biblia elobaka na oyo etali motuya ya bomoyi ya moto.
2. Kolimbola mpo na nini bomoyi ya moto ezali na motuya.
3. Koyeba ete moto nyonso – mobali to mwasi – bazali na motuya ekokani ndenge moko na miso ya Nzambe.
4. Kotalisa ba lolenge oyo kosopa zemi ememaka suka-suka na kobungisama pe na kokitisama ya motuya ya bomoyi ya moto.
5. Koyeba biyano ya Biblia na likambo ya kosopa zemi.

Makambo ya Motuya

- Moto azali na lolenge na ye moko kati na bikelamu nyonso pamba te mibali pe basi bakelama na elilingi ya Nzambe.
- Bomoyi ya moto nyonso ezali na lokumu ekokani ndenge moko pe monene ya motuya na yango ekoki komekama soki moke te kobanda na ebandeli ya zemi kino kufa oyo ewuti na Nzambe, mpo moto akelama na elilingi ya Nzambe.
- Kobungisama ya motuya ya bomoyi ya bato esila komema na liwa ya mikama ya bankoto na bankoto ya bato pe esila kopesa kobebisama oyo ekoki kolobama te na mokili mobimba.
- Tosengeli kopesa valeur na bomoyi ya moto lokola Nzambe asalaka yango, pe topona kozala bapesi na bomoyi kati na ba emoneli na biso ya makambo pe biyano tozali kopesa na bato mosusu, elongo na bana na kati ya zemi.

Biteni ya Makomi ya Bule

Ebandeli 1:26–27, Ebandeli 2:7, Nzembo100:3, Nzembo139:13–16a, Yelemia 1:4–5, Ebandeli 1:27, Ebandeli1:31a, Kobima 20:13, Masese 6:17, Nzembo 139:13–14, Nzembo139:15–16, Yelemia 1:5, Ebandali 1:27, Yoane 10:10, Masese 24:11, Matie 25:40, Masese 31:8–9, Nzembo 68:5, Yelemia 9:24, Yakobo 2:14–17, 2 Kolinto 5:18–19

LISUNGI MPO NA MALAKISI

Tango esengeli mpo na eteni ya malakisi oyo: 60-90 minuta

Banda na mituna miye: “Liloba oyo ‘kobulisama’ elingi koloba nini ? Tango oyokaka liloba oyo, nini eyelaka yo na makanisi ?”

Mpo na kofungola eteni ya malakisi oyo ezali motuya ete obanda yango na kobeta lisolo ya motindo Nzambe akelaki biloko nyonso na ebandeli na mokanda ya Ebandeli 1. Tuna bayekoli ndenge nini Nzambe asalaki pole, pe zela eyano na bango ezala boye “Alobaki bongo pole emonanaki”, to eyano ekokani na oyo wana. Tuna kaka motuna wana kasi na esika ya pole tia minzoto, banzete, pe baniama, bongo na suka tuna mpo na moto.

Zela eyano na bango sima na motuna nyonso. Tia mokoloto /beta sete likolo na motindo Nzambe asalaki moto kowuta na putulu ya mabele. Yango ekesanaki na kokelama ya biloko na Ye mosusu nyonso. Kobanda na ebandeli, mobali na mwasi “batiamaki pembeni” ya bikelamu mosusu nyonso; bango “babulisamaki,” mpo ete bomoyi epeselamaki bango na nzela ya Molimo na Nzambe oyo Ye afulaki kati na bango.

Biblia elakisaka ete tango Nzambe asalaki moto, Ye asalaki ya na elilingi mpe na lolenge ya kokokana na Nzambe: “Boye Nzambe asalaki bato na elilingi na ye moko penza; na elilingi na Nzambe ye asalaki bango; mobali mpe mwasi ye asalaki bango” (Ebandeli 1:26 – 27). Mobeko ya moboku ya solo oyo ezali pe moboku ya bizaleli pe ya misala mpo na kobatelama pe kokotela bitumba ya bomoyi ya moto na mibu pe biteni nyonso ya bomoyi. ***Bomoyi ya moto nyonso ezali na lokumu ekokani ndenge moko pe motuya oyo bakoki komeka monene ata na eloko moko te, wuta na ebandeli ya zemi kino liwa oyo ewuti na Nzambe, mpo moto asalama na elilingi ya Nzambe.***

“Boye Yawe Nzambe asalaki moto na putulu yam abele mpe afulaki mpema kati ya zolo na ye mpema ya bomoyi, mpe moto akomaki ekelamu na bomoyi” (Ebandeli 2:7). Moto azali ekelamu ya lolenge na ye moko mpo Nzambe afulaki bomoyi mbala moko kati na ye — *oyo esalamaki boye te na bikelamu mosusu ya bomoyi ata moko*. Moto atiamaki pembeni pe ya baniama mpo biso tozali na boyebi ya molimo pe tozali na bososoli, nyonso mibale ewuti mbala moko na Nzambe.

Mibali pe basi bazali bikelamu oyo bazali intellectuel, emotionel, moral, pe spirituel oyo kozalisama na bango ekotikala kosila soko moke te; ba attributs oyo nyonso ezali komonisa bizaleli oyo Nzambe azali nayango. Elilingi ya Nzambe ezali lisusu kotalisama kati bazaleli nyonso oyo ya malamu oyo biso tozali na yango: bolingo, kokokisa maloba, sembo, boengebene, motema molayi, boboto, komikitisa, kolimbisa, koyokela bato mawa, pe ngolu.

Biblia elobaka polele na oyo etali bonkumu eleki likolo ya Nzambe likolo ya bikelamo na Ye nyonso, kasi esalaka bokesani moko special mpo na bato — *mibali pe basi* — mpo tozali bikelamu kaka moko oyo bisalamaka na elilingi ya Nzambe. (Bokeseni oyo epesami bobele na bayekoli ya Klisto te, kasi etandami pe na bato nyonso bakelama na nzoto ya bomoto.) Nzambe asila kosala moko na moko na biso na ntina (Nzembo 100:3, Nzembo 139:13 – 16a), mpe Ye azali na mwango/mabongisi mpo na bomoyi na biso oyo ebandi wuta na conception — tango ya yambo ya kozalisama na biso (Yelemia 1:4 – 5).

Biblia Elobaka Nini na oyo etali Motuya ya Bomoyi ya Moto

LISUNGI MPO NA MALAKISI

Bosala mosala 1 (tala lokasa ya mosala na suka ya mokapu oyo).

Bomoyi ya moto ezali na motuya mpo Nzambe asalaki moto na elilingi na Ye.

“Nzambe asalaki bato na elilingi na ye moko mpenza, na elilingi na Nzambe asalaki bango; mobali mpe mwasi asalaki bngo” (Ebandeli 1:27). Solo ya Biblia oyo ezali kofandisa monene ya motuya ya bomoyi ya moto oyo ekoki komekisama ata na eloko moko te. Motuya na biso ewuti te na kozanga ya sembo to na lolenge ya kosalela ya mabe, lokola mosolo ya libende to ya lokasa. Misisa ya motuya na biso elonami te kati na kozanga, lokola palata na wolo. Moboko ya motuya na biso ezali Ye oyo na elilingi ya na Ye nde biso tosalama.

Bomoyi ya moto ezali na motuya mpo Nzambe alobaki ete moto azali kitoko mingi.

“Nzambe atalaki biloko nyonso asilaki kosala, mpe ezalaki kitoko mingi” (Ebandeli 1:31a). Maloba oyo ezingami mobimba na lolenge ya kitoko ya bikelamu ya Nzambe mpe na kati na yango na kokelama ya moto ezali lokola.

Bomoyi ya moto ezali na motuya mpo Nzambe apekisaka mpe ayinaka koboma bomoyi ya moto.

Mobeko ya motoba elobaka kaka, “Osengeli koboma te” (Kobima 20:13). Masese 6:17 elobaka ete Yawe ayinaka “maboko oyo esopaka makila ya moto asali eloko moko te.”

ESIKA YA KOKOMA

Bomoyi ya moto ezali na motuya mpo Nzambe moto akelaka bomoyi nyonso.

“Mpo yo okelaki bomoto na ngai ya koleka kobombama; osangisaki/otongaki ngai elongo kati na libumu ya mama na ngai. Na kumisi yo mpo osalaki ngai na motindo moko ya kokamwa pe ya kitoko mingi penza; misala na yo ezali kitoko mingi ya kokamwisa, na yebi yango malamungu mingi penza.” (Nzembo 139:13 – 14).

Bomoyi ya moto ezali na motuya mpo Nzambe ayebaki biso yambo biso tobotama, Ye azalaki na mokano mpo na kokela biso, pe azalaki na ntina mpo na bomoyi biso.

“Mobimba ya mikuwa na nga ezalaki ya kobombama te na miso na yo tango nasalamaki na esika ya kobombama, tango na tongamaki esika moko kati na mozindo ya mabele. Miso na yo emonaki nzoto na ngai wana naino esalami te; mikolo nyonso opesaki etinda ete mizala ya nga mikomamaki kati na buku na yo yambo ete ata moko na yango ebanda na kozala.” (Nzembo 139:15-16)

“Yambo na sala yo na libumu ya mama na yo na yebaki yo, yambo obotama natiaki yo pembeni.”
(Yelemia)

Bato nyonso Bazali na Motuya Ekokani Ndenge Moko

Motuya na biso epayi na Nzambe ewumelaka ndenge moko na bato nyonso elandaka te motindo tokeseni na nzoto ya kimobali to ya kibomwasi, mibu ya mbotama, langi ya poso, esika bonkoko ya ekolo ewuta, eteni ya lisanga ya bato moko boye, boyambi, mboka, kota, to ekolo, mingi ya mayele, esika ozwami na lingomba to lolenge ya lingomba ya bato, to biloko mosusu. Bomoyi ya moto nyonso esalamaki na elilingi na Nzambe mpo na yango esengeli moto atosama, bakamata ye na lokumu, abatelama, bakotela ye, babongisa bomoyi na ye, mpe bakolisa ye akenda liboso— bakamata ye te na kozanga botosi, bakamata ye te lokola eloko pamba, bakitisa ye te, batia ye te pembeni, bazangisa ye motuya te, babwaka ye te, to baboma ye te.

Bomoyi ya moto nyonso ezali na motuya kobanda tango ya ebandeli penza ya zemi, mpe motuya na biso ezali kokende kino tango mobimba bomoyi na biso. Mosala ya kobuka mobeko moko ya motuya ya bomoyi epayi na ebosono, moto na motawu, moto azangi biteni ya nzoto ya malamungu, to mobange ezali kaka motindo moko lokola kofinga Nzambe mpe kobuka mobeko ya motuya ya bomoyi epayi na mwana kati na zemi.

“Nzambe a kelaki bato na elilingi na ye moko, na elilingi na Nzambe ye akelaki bango; mobali mpe mwasi ye akelaki bango.” (Ebandeli 1:27)

Mibali mpe basi bango mibale bazali bakumbi ya elilingi ya Nzambe, boye mibali mpe basi bakokani ndenge moko na lokumu mpe motuya. Moko azali elilingi ya Nzambe ya *mobali*, mosusu azali elilingi ya Nzambe ya *mwasi*. Atako mibali mpe basi bazali na misala ekeseni kati na libota, monene ya makasi na nzoto na bango ekeseni, mpe motindo na bango ya kokanisa mpe ya koyoka lokolo ya biloko mingi ekeseni, bango *mibale bazali bakumbi ya elilingi ya Nzambe, mpe naboye motuya na bango ekokani*.

Kokomata basi lokola ete na lolenge moko to mosusu bazali na motuya moke na se ya mobali ezali likambo/kaka monene na bikolo ebele. Kokamata mwasi na lolenge nyonso oyo lokola ete azali na motuya moke na se ya mobali ezali kozanga botosi epayi na moto oyo asalama na elilingi ya Nzambe. Mibali oyo bazali Baklisto, mingi-mingi kati na bikolo oyo mibali bazali na nguya mpe bokonnzi mingi esengeli bakamba na lolenge oyo ezali kotalisa motindo ya kokamata malamungu basi na ndenge bazali kokamata basi na bango moko mpe basi mosusu lokola bato oyo bakokani ndenge moko na bango—oyo ezali, na boNzambe, na lokumu, na lolenge ya botosi.

ESIKA YA KOKOMA

Kosopa Zemi: Koboma Bato ya Koleka Monene na Lisolo ya Mokili Mobimba

Na Yoane 10:10, Yesu alobaki, “Moyibi ayaka bobele mpo na koyiba, koboma, mpe kobebisa.” Oyo nde ezali solo ya molimo evandi sima na ba ndenge ebele oyo bato bazali kobungisa motuya na bango kati na mokili: na nzela ya kibohumbu, kokonzama na makasi, misala mizangi sembo na lolenge ya koleka, kobundisa na makasi, mpe koboma, oyo etikali lisumu ya suka epayi bomoyi ya moto. Bazali koboma mikama ya bakoto na bakoto ya bato na lolenge ya moto moko na moko na mokili mobu na mobu. Lisusu mokili esila kokutana na makambo ya kobebisa ya koleka monene mingi ya kolimwisama ya bomoyi ya bato na ekeke eleki (mpe na lisolo mobimba ya bato) lokola mbanu ya koboma lisanga ya bato ebele: kosilisama ya masanga minene ya boto, tango mosusu motango ya ba koto na bakoto, ya bato.

LISUNGI MPO NA MALAKISI

Bosala engalिसisi 2 (tala na lokas aya mosala na suka ya mokapu).

- Koboma ebele ya bato na Rwanda (1994): bato 1.174.000 ekolo Tutsi na Hutu
- Koboma ebele ya bato na Cambodge (1975–1979): bato 2.000.000 ekolo Khmer
- Koboma ya kosilisa bato na Shoah (1933–1945): bato 13.000.000 bato na mokili ya Poto/Eropa, bakisa 6.000.000 ya ba Yuda
- Na se ya Bokonzi ya Staline (1941–1953): bato 20.000.000 ba Sovietika

Tosili komona ete tango bomoyi ya moto epesami motuya na motindo ya malamuru te, yango esali ete bakambi ya politiki, masanga ya bato ya bato, mpe ba mangomba minene mobimba ya bato basila komikitisa na mozindo penza kati na babizaleli ya kobebisa. Kasi eloko oyo etikali ya koleka kozanga komonana na miso ezali koboma ebele ya bato mosusu oyo ebomaka na mobu moko nyonso motango ya bato mingi koleka motango ya baweyi ya bandakisa nyonso tosilaki komona liboso soki tokosangisi. *Kosopa zemi ekataka bomoyi ya koleka 42 koto ya bakoto (millions) ya bato na mokili mobimba kati ya mobu moko nyonso.*

Kaka motindo moko lokola mokili epesaka mbala mingi mokongo na makambo ya somo ekoki kondimama te oyo ezali kosalama na bikolo oyo ezali nzinga-nzinga, biso toсила kopesa mokongo mokongo biso nyonso na mbala moko na makambo ya makasi eleki ndelo ya kosopa zemi mpe bambanu na yango kati na mabota na biso, bamasanga minene, mpe bikolo. Soki ezali solo ete bomoyi ya moto nyonso ekokani na motuya ndenge moko na miso ya Nzambe, boye baoyo batatolaka to basalelaka kondima na Yeso Klisto *basengeli te kobwaka miso pembeni mosika* ya mabe monene oyo ya kosopa zemi. Kasi tosengeli *kotala* bobele na miso te, tosengeli *kosala* eloko na kombo na baoyo bakoki koko mibundela bango moko te. “Bikisa baoyo bazali komema na nzela ya kufa,” elobi Masese 24:11.

ESIKA YA KOKOMA

Kosopa Zemi Ezali Songe ya Libende ya Lokonga

“Songe ya Lokonga ” ezali maloba oyo tango mosusu basalelaka mpo ne kolimbola makambo oyo ezli kosala été mosala moko boye nalolenge na yango moko efongoli nzela mpo été mosala mosusu esalama, mbala mingi oyo ekoya sima ekozala misala ya koleka makasi na mosika. Motu ya songe ya likonga ya moto na bokila epasolaka naino niama yambo ete motu ya libende mobimba ya likonga epesaka pasi na sima oyo ekoleka monene mpo na niama. Soki obeti niama na likonga oyo motu na yango ezangi songe ya minu niama akozwa mpasi moke; seko ezali nde songe ezokisaka.

Kosopa zemi ezali “songe ya likonga” soki totie yango liboso ya kobungisama ya motuya ya bomoyi ya moto. Kaka ndenge moko lokola likonga epasolaka poso ya niama mpe epesi pasi na biteni na yango ya kati, kosopa zemi “epasolaka” kobatelama oyo ezali likolo ya bomoyi nya moto mpe efongoli nzela mpo ete bomoyi ezwa mitungisi na ba ndenge mosusu. Lokola kosopa zemi esalamaka yambo moto abotama, yango ekozalaka seko esika ya yambo koleka oyo bomoyi ya moto ekoki kozwa mitungisi. Kasi bandenge ezali ebele oyo motuya ya bomoyi ya moto ekoki kobungisama pe kokitisama nzela-nzela tango nyonso oyo mibu mizali komata :

- Bomwana ya moke mingi: Koboma bana, kokaba na likama, kosundula
- Bomwana ekoli moke: Kosalela nzoto ya kimobali to ya bomwasi na kili-kili nyonso epayi na bato pe na lolenge oyo epesami nzela ya kosala yango te, koteka bato
- Bolenge: Kibohumbu, kokonza na makasi pe ya kozongelaka mbala ebele
- Bomokolo: Ekobo to pite, kozwa mwasi na makasi wana ye alingi yango te
- Bompaka: Kosundola, kopesa liwa na moto na bokono oyo ezali kosila te mpo na kosilisa pasi na ye.

Masumu nyonso oyo epayi bomoyi ya moto ezalaka na misisa na yango evanda kati na kobungisama ya motuya ya bomoyi ya moto oyo esalamaka tango ba bomi mwana kati na libumu na tango ya kosopa zemi. Soki tondimi emoneli ya mokili oyo ezali kondima motuya ya moto kati na zemi, na tembe te nde tokososola malamau koleka motuya ya *bato oyo babotami*. Soki emoneli ya mokili na biso ememaka biso na kosala mosala ya kokotela mpo na kobundela bana bazali kati na zemi, kobatelama na biso epayi na bana ya mike mingi babotami (elongo na bana bakoli moke, bilenge, mikolo, na mibange) ekolanda na ndenge ya pete.

Nzoka nde likambo na kokesana oyo ezali, penza-penza solo te. Atako soki toko ndimaka motuya ya likabo epesameli biso na Nzambe ya mwana ya mibu mitano, tokaki kaka seko kondima te penza na ndenge na yango te motuya ya mwana ya sanza mitano, fetus. Atako soki tozali kondimlela été Nzambe alingaka mwasi (atako motindo moko lokola alingaka mobali), tokokaki seko kotala na se bosolo oyo ete Nzambe alingaka *mwana oyo azali kati na zemi* kaka na motindo moko lokola. Atako soki tomonaka été Nzambe alengelaka mingi mobange akufela mobali (oyo azali koyekamela bato mosusu mpo na kozwa lisungi na ye), tokokaki seko kotia pembeni likambo oyo été Nzambe alengelaka na motindo ya mozindo penza na mwana oyo nzoka nde azali *kati na zemi ndenge moko*.

ESIKA YA KOKOMA

Tozali kobika kati na mokili oyo epayi wapi bituluku ya ebele ya bato ebele bakonzama na kibohumbu mpe na likama: bana bitike, bato bazangi biteni ya malamumu na nzoto na bango, basi bakufela mibali, bapaya. Soki Nzambe apesaka bomoyi ya moto nyonso motuya ekokana ndenge moko kobanda tango ya ebandeli penza ya zemi, na yango kobatelama ya bomoyi ya moto esengeli ebanda na kobatelama ya baoyo bazali naino kati na zemi babotami te. Bongo soki toyokani elongo na Nzambe ete *atako* mwana kati na zemi azali na motuya oyo monene na yango ekoki komekama soki moke te, na boye kobatelama na biso epayi ya masanga ya bato mosusu oyo bakoki komibatela te liboso na likama to pasi ekolanda na motindo ya makanisi ya malamumu. Soki mwana kati na zemi azali na motuya, mwana etike azali na motuya. Soki mwana kati na zemi azali na motuya, na boye moto oyo azangi eteni ya malamumu na nzoto na ye azali na motuya. Soki mwana kati na zemi azali na motuya, na boye mwasi akufela mobali azali na motuya. Soki mwana kati na zemi azali na motuya, na boye mopaya azali na motuya.

Moko na moko na masanga ya bato oyo bakoki komibatela te na likama to na pasi, elongo na bamosusu ebele babongi na kozwa kobatelama. Biblia elobaka makambo mingi likolo na bato na bokono, bato na nzala, bato na boloko — mpe biso tosengeli kokamata na ntina bandenge ya kosala biloko nyonso wana ekoki kosalama mpo na “ba oyo baleki moke” (Matie 25:40). Kasi lokola bomoyi ya moto nyonso ebandaka na ebandeli penza ya zemi— biso nyonso tobandaka na kozala “bana na kati ya zemi” yambo ete tokoma “bana oyo babotami” — libumu esengeli ezala seko esika ya bomoyi oyo epayi wapi kobatelama esengeli kobanda.

Eyano ya Biblia mpo na Kosopa Zemi

Mpo na lolenge Nzambe atalaka bana kati na zemi — ete bazali na ntina monene, na motuya, mpe bazali bato — esimbami te na bato na mokili mobimba yango wana bomoyi ya motango ya ba koto ya ba koto (millions) ya bana, bazali kokufa yambo ete bazwa libaku ya kobika ya miango/ mabongisi ya Nzambe mpo na bomoyi na bango. Bakisa lisusu, bomoyi ya ba koto ya ba koto (millions) ya basi mpe mibali — elongo na baoyo nyonso bazali na boyokani na bango mpe lokola — bazali kotika bilembo na ndenge moko ya mabe na kosopa bazemi oyo. Lokola ba yekoli ya Klisto, tobiangami kosala eloko mpo na ba ntina ebele.

1. Nzambe azali kobenga biso tozala bakoteli bitumba ya baoyo bazangi babundeli

Loba makasi mpo na baoyo bakoki koloba mpo na bango moko te, mpo na ba biloko esengelaki baoyo nyonso bakelela bazwa. Loba makasi mpe sambisa na motindo ya sembo; kotala pe bundela mobola mpe moto ya kozanga mpo na biloko esengelaki ye azwa.

Masese 31:8 – 9

Ezali na biloko motoba oyo Nkolo ayinaka, sambo oyo alingaka ata moke te: miso oyo etalaka baton a lolendo, monoko oyo ebimisaka maloba ya lokuta, maboko oyo ebomaka bato basali eloko moko te, motema oyo ekanaka koyokisa bato pasi, makolo oyo ekendeke mbangu po na kosala bato mabe, temwen oyo alobaka makambo ya lokuta, moto oyo atiaka soni-songi na kati ya bandeko.

Masese 6:16 – 19

Nzambe Ye moko azali mokoteli bitumba ya basi bakufela mibali pe tata ya bana bitike (Nzembo 68:5). Ye moto atiaka bolingo, bosembo, pe bolamu na kati ya mokili (Yelemia 9:24), pe Ye moto asalaki biso tozala, bakumbi ya elilingi na Ye, mpo na kosala biloko /makambo moko oyo Ye asalaka. Nzambe azelaka ete bato na Ye bakotela pe balengela baoyo bazali kokelela pe baoyo bazangi maloba/ bayebi koloba te, elongo na bato oyo baleki kozanga kosala eloko: baoyo bazali naino na zemi, babotami babotami naino te.

ESIKA YA KOKOMA

2. Nzambe azali koyebisa biso ete kondima ezangi misala ezali ya kokufa

Ntina ezali nini, ba ndeko na ngai, soki moto alobi ete ye azali na kondima kasi ezangi misala? Boni kondima ya boye ekoki kobikisa ye? Kanisa soki ndeko moko ya mobali to ya mwasi azangi bilamba pe bileyi ya mokolo na mokolo. Soki moko kati na bino alobi na ye, 'Kende, natombeli yo bolamu; lata malamumu ozwa molunge pe olia malamumu otonda,'kasi asali eloko moko ten a oyo etali bosenga ya nzoto na ye, ntina ezali nini? Na lolenge moko, kondima kaka yango moko, soki ezali elongo na mosala te, ezali ya kokufa.

Yakobo 2:14 – 17

Lokola Nzambe azali bonkumu eleki likolo na nyonso, bomoyi moko te esalami bomoyi moko te esalami ya kozanga kokana, na mpwasa lokola likama. Lokola bomoyi ya moto ezali na motuya pe ya kobulisama, mwana nyonso azali na motuya na miso na Ye. Bisoto ndimelaka yango, pe mpo na yango, tosengeli kosala mosala, pamba te Biblia ezali koyebisa biso été kondima ezangi misala ezali ya kokufa.

3. Nzambe azali kopesa biso mosala ya kozongisa boyokani.

All this is from God, who reconciled us to himself through Christ and gave us the ministry of reconciliation: that God was reconciling the world to himself in Christ, not counting men's sins against them. And he has committed to us the message of reconciliation.

2 Corinthians 5:18–19

Boyokani na biso elongo na Nzambe ebongaki na nzela ya nguya ya bozongisi ya boyokani ya liwa mpe lisekwa ya Yeso Klisto. Sasaipi biso tozali na libaku malamumu ya kokabola Sango Malamumu na Ye — elongo na solo oyo ete Nzambe apesaka motuya na bomoyi ya moto nyonso — elongo na bato mosusu, elongo na baoyo bazali kokutana na mokano, to baoyo basila kokamata mokano ya kosopa zemi. Nzambe azali kokoba kozongisa bato na boyokani elongo na Ye moko na nzela ya Yeso Klisto, pe Ye asila kopona biso tozala bapanzi sango ya kozongisa boyokani wana!

ESIKA YA KOKOMA

Mpo na Kosilisa

Mangomba minene ya bato mingi koleka basila kobungisa kofongola miso na bango na bango na oyo etali liwa ya bomoyi ya bato na nzela ya kosopa zemi, mpe kobebisama kati na mokili na biso oyo ezali kowuta na koboma bana oyo kati na zemi basali ata eloko moko te ezwi solo na lolenge moko oyo tokoki komeka te nzela ya komata makasi na motango eleki ndelo: 42 koto na bakoto (millions) ya bomoyi ya bato bazali kokufa na mobu moko nyonso, kozanga kotanga ebele ya bato babebisama, ba oyo baboma mobimba, mitango ya ebele ya bato kokitama, mpe mangomba minene ya bato oyo babebisa makasi. Tango tozali kondima te motuya oyo ekokani na eloko moko te ya bomoyi ya moto, mpe kotosa na mozindo Mokeli na yango, tozali kokamata libaku ya likama ya kokamata bato mosusu – elongo na bana na kati ya zemi – na kozanga ya lokumu mpe botosi oyo basengeli kozwa lokola bakumbi ya elilingi ya Nzambe.

Kobebisama ya bizaleli kati na mokili na biso ezali be kokola—ezala kati na Lingomba to na libanda ya Lingomba —mpe masumu epayi ya baninga na biso bato ezali be kokola na mingi mpe na mpiko. Tosilaki komikotisa kati na misala oyo ezalaki kondimama pe bakokaki kokanisa soki moke te bobele mwa ndambu ya mobota eleki sima, mpe na ntembe ten a tango moke tokokutana na mabe oyo tokokaki kokanisa yango te na tango ya eleki kino, loba ete, bato, mabota, masanga minene ya bato, mangomba minene ya bato, mpe bikolo bandima malakisi ya kondima na Nzambe na lolenge ya Biblia ya bomoyi.

Mituna ya Kozongela

1. Mpo na nini bomoyi ya moto ezalaka na ntina ekokani ndenge moko na moto nyonso mpe motuya oyo bakoki komeka monene na yango te?
2. Ndenge nini Makomi ya Bule esimbaka kokotela bitumba ya bomoyi ya moto nyonso, elongo na bomoyi oyo ezali kati na zemi?
3. Lakisa ndanbo ya ba motindo nini oyo bomoyi ya moto ezali devalue kati na masanga ya bato to ekolo na bino?
4. Motindo nini oyo ezali emonani polele na miso yo okoki kokotela bitumba ya bana oyo bazali kati na zemi?

ESIKA YA KOKOMA

Lokasa ya mosala: Motuya mpe Kobulisama ya Bomoyi ya Moto

Engalيسي 1 (20 minuta)

1. Bayekoli bakabwana na masanga ya mike mitano
2. Kata Lokasa ya engalيسي 2.1 kolanda milongo oyo etiamana na lokasa mpe pesa na lisanga ya moke moko na moko eteni ya lokasa ya kokomela kolandela motango ya eteni ya lokasa na bango
3. Yebisa masanga bazwa **minuta mibale** mpo na kotanga elongo milongo ya Makomi na bango, bakabola makanisi na mutuna mpe bamibongisa mpo na kokabola milongo ya Makomi ya Bule na bango mpe biyano na bango na lisanga ya monene mobimba.
4. Sima ya pene-pene na **minuta mitano**, yebisa bayekoli bazonga mpe ba tia matoyi penza.
5. Kolanda mitango ya mabongisi na eteni ya lokasa (motindo ekomamaki na eteni ya lokasa moko na moko), masanga ya mike ba kotanga milongo ya Makomi ya Bule na bango na mongongo makasi sima na yango bakaboli biyano na bango elongo lisanga ya monene.
6. Molongisi ya mateya (ye nde Moteyi solo) akoki kotia mokoloto/ kobeta sete to koloba likambo yango na maloba to lolenge mosusu ngenge bosenga ezali.
7. Sima lisanga ya moke ya suka basili kokabola biyano na bango na molongo ya Makomi ya Bule ya suka (Yelemia1:5), tuna motuna ya sika oyo: “**Tango** nini Nzambe abandaka kopesa motuya na bomoyi ya moto?” Tia mokoloto/ beta sete likolo ya solo kowuta na Biblia ete Nzambe amonaka motuya kati na moko na moko na bikalamu na Ye **yambo** kutu ebandeli ya kozalisama na bango ezala!

Engalisisi 2 (10 minuta)

1. Salela nzungu monene ya linzanza mpo na kokweyisa biloko kati na yango (lokola nzungu ya kolambela, bwati ya linzanza, katini, to sani) mpe pene-pene na 5.000 mbuma ya mabande ya mike (soki te mbuma ya makasi ya mike-mike, mabanga ya mike-mike, to madeso ya kokahuka*). Kabola yango na ba kopo mitano, moko na moko ezala na bambuma na motango mpo na kotalisa motango ya baye bakufaka:
 - a. **12**= (1.174.000 bato: koboma ebele ya bato na Rwanda)
 - b. **20**=(2.000.000 bato: koboma ebele ya bato na Cambodia)
 - c. **130**= (13.000.000 bato: babomaka ya kosilisa bato to Shoah)
 - d. **200**= (20.000.000 bato: babomaka na se ya bokonzi ya Staline)
 - e. **4.200**= (420.000.000 bato kati na zemi: ba zemi basilaka kosopa kati na mibu 10 miye miwuti koleka na mokili mobimba)
2. Esengeli kobomba bambuma ya makasi ya mike-mike mpe nzungu to sani ya linzanza yambo ya kosalela yango, emonana te noki te ekopengwisa makanisi na bango tango bayekoli bazali komona yango
3. Loba boye: “Na kolakisa bino na mokuse ndakisa ya motindo oyo likambo ya kosopa zemi ezali kokokana na bitumba ya somo ya koleka kobangisa epayi na baoyo ba kelama na elilingi ya Nzambe.”
4. Yebisa bayekoli bakanga miso na bango mpe basalela bobele matoyi mpo na bayoka.
5. Loba boye: “Makelele ya mbuma ya makasi moko na moko ezali kokweya kati na nzungu oyo [to kati na sani, bongo na bongo.] ezali kotalisa motango ya bomoyi ya bato 100.000 basila kokufa.” Sopa bambuma mike-mike ya makasi 5 kati na nzungu to sani.
6. Loba boye: “Oyo ezali bomoyi ya bato bakufaka na koboma ya ebele ya bato ezalaka na ekolo Rwanda ya Afrika na 1994.” Sopa mbuma 12 kati na nzungu to sani.
7. Loba boye: “Oyo ezali bomoyi ya bato bakufaka na koboma ebele ya bato ezalaka na ekolo Cambodge na mokili ya Asia na 1970.” Sopa mbuma 20 kati na nzungu to sani.
8. Loba boye: “Oyo ezali bomoyi ya bato bakufaka na tango ya koboma ya kosilisa bato esalamaka na ekolo Allemanye na tango ya bokonzi ya Hitler.” Sopa mbuma 130 kati na nzungu to sani.
9. Loba boye: “Oyo ezali bomoyi ya bato bakufaka na ekolo ya Union Sovietique na tango ya bokonzi Staline.” Sopa mbuma 200 kati na nzungu to sani.
10. Loba boye: “Oyo ezali bomoyi ya bato kati na zemi bakufaka na nzela ya kosopa zemi na mibu zomi ewuti koleka.” Sopa mbuma 4.200 kati na nzungu to sani.

Sima na kopema moke, tambwisa losambo ya kosenga bolimbisi ya Nzambe mpo na lisumu ya kosopa zemi.

Na suka ya libondeli, kabola ete kosopa zemi ezali kosilisa/kokata bomoyi ya bato koleka motango ya 42 koto na bakoto (millions) na mokili mobimba kati na mobu moko na moko. Tosengeli “kobikisa baye bazali komema bango na nzela ya kufa” (Masese 24:11).

* Ekoki kozala pratique te kosangisa 5.000 mbuma ya mabanga ya mike-mike to madeso ekahuka. Na esika na yango bokoki kosalela 500 madeso ekahuka to mbuma nyonso ya mike-mike ya makasi elongo na basani to bwati ya linzanza mibale mpo na kosopa mbuma wana kati na yango kolongwa na moko mpe kosopa na mosusu. Okoki kosopa mbuma oyo ezali na eloko ya moke mbala libwa na sani to nzungu yamonene mpo epesa makelele ya 4.500 mbuma esopani. Kobosana te ete makelele ekoyokana mingi soki okobwaka bambuma ya mabende to mabanga kati na sani to nzungu ya linzanza.

Lokasa ya Engalिसisi 2.1

Malako: Yambo kobanda eteni ya malakisi oyo, kata lokasa ya engalisisi oyo na biteni lokola ya bitendi (bandes) na molongo oyo etiamana na se. Kabola eteni moko na lisanga moko na moko, kolandela mitango oyo epepami na lisanga moko na moko.

Lisanga 1

Tanga na mongongo makasi Ebandeli 1:27.

Kolandela milongo ya Makomi oyo, mpo na nini bomoyi ya moto ezali bule?

Lisanga 2

Tanga na mongongo makasi Ebandeli 1:31.

Kolandela milongo ya Makomi oyo, mpo na nini bomoyi ya moto ezali bule?

Lisanga 3

Tanga na mongongo makasi Kobima 20:13 mpe Masese 6:17.

Kolandela milongo ya Makomi oyo, mpo na nini bomoyi ya moto ezali bule?

Lisanga 4

Tanga na mongongo makasi Nzembo 139:13-14.

Kolandela milongo ya Makomi oyo, mpo na nini bomoyi ya moto ezali bule ?

Lisanga 5

Tanga na mongongo makasi Nzembo 139:15-16 mpe Yelemia 1:5.

Kolandela milongo ya Makomi oyo, mpo na nini bomoyi ya moto ezali bule?

NOTES